

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Νίκος Εγγονόπουλος: *Μπολιβάρ*
(Κ.Ν.Α. Γ΄ Λυκείου, σσ. 67-68)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. α) Ποιος ήταν ο Μπολιβάρ;
β) Γιατί τον επέλεξε ως ήρωά του ο Ν. Εγγονόπουλος;
2. Ο υπερρεαλισμός “αφήνει απόλυτη ελευθερία στη μορφή.. αδιαφορεί για το θέμα, παραμερίζει το “λογικό” έλεγχο και το λογικό ειρμό, ευνοεί τους πιο παράτολμους συνδυασμούς λέξεων και εικόνων...”¹. Να αναζητήσετε τα χαρακτηριστικά αυτά του υπερρεαλισμού στο ποίημα “Μπολιβάρ”.
3. Ποια στοιχεία για την ιστορία της Λατινικής Αμερικής προκύπτουν έμμεσα από το ποίημα;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ποια είναι η δομή του αποσπάσματος;
2. “Μπολιβάρ είσαι ωραίος σαν Έλληνας”: Ποια είναι η σημασία του παραλληλισμού αυτού για τη δομή του ποιήματος;
3. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους πετυχαίνει ο ποιητής την ταύτιση του Μπολιβάρ με τη φύση;
4. Ποιο ρόλο έχουν οι επαναλήψεις (επικλήσεις) του ονόματος του Μπολιβάρ;
5. Γιατί το ποίημα διακρίνεται από συσσώρευση τοπωνυμίων;

¹ Μπαλάσκας Κ., *Νεοελληνική Ποίηση*, εκδ. επικαιρότητα, Αθήνα 1980, σ. 83.

6. Να συγκεντρώσετε τα ηχοποιητικά ρήματα του ποιήματος. Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο βρίσκονται και γιατί;²
7. α) Πώς πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής να συνδέσει τον Μπολιβάρ με το φως;
β) Ποιο ρόλο έχει το μέγεθος των ποταμών και των ορέων στην περιγραφή του ήρωα;
8. Ποιες ακουστικές και οπτικές εικόνες επισημαίνετε στο απόσπασμα;
9. Στο ποίημα συνυπάρχει η φαντασία με την πραγματικότητα, δηλαδή συνδυάζονται υπερρεαλιστικά με ρεαλιστικά στοιχεία. Μπορείτε να τα επισημάνετε;
10. Πώς διαφαίνονται μέσα από το ποίημα οι δύο ιδιότητες του Εγγονόπουλου: του ποιητή και του ζωγράφου³;
11. Το ποίημα χαρακτηρίζεται συνήθως επικολυρικό. Ποια σημεία του αποσπάσματος θυμίζουν, κατά τη γνώμη σας, επική αφήγηση και ποια λυρικό ποίημα;
12. Στην περιγραφή του Μπολιβάρ το ελληνικό γίνεται παγκόσμιο και το παγκόσμιο γίνεται παράλληλα και αίτημα εθνικό. Συμφωνείτε; Δικαιολογήστε την άποψή σας.

² Η χρήση των ρημάτων αυτών “υποδηλώνει ίσως την έντονη επιθυμία του ποιητή να επιβληθεί ως πρωτοπόρος του υπερρεαλισμού”... τον πόθο για κοινωνική αναγνώριση και προβολή, Κορμικιάρη-Κάρκου Αγ., “Μπολιβάρ Νίκου Εγγονόπουλου”, π. *Νεοελληνική Παιδεία*, έτος 8, τχ. 24, Άνοιξη 1992, σσ. 66-70. Σχετικά βλ. και στο Κέρπης Ι., “Ν. Εγγονόπουλου, Μπολιβάρ (Απόσπασμα, Γ’ Λυκείου Κ.Ν.Λ.)”, π. *Νέα Παιδεία*, τχ. 43, Αθήνα Καλοκαίρι 1987, σσ. 150-159 και συγκεκριμένα σ. 152, “Με το δεδομένο ότι επαναστατική πράξη του υπερρεαλισμού αποτελεί η αναζήτηση του ιδανικού της ελευθερίας, ο Μπολιβάρ γίνεται λόγω και έργω δραματικός φορέας αυτού του ρόλου αλλά και υποκατάστατο της ανάγκης για ποιητική “επίδειξη” του καλλιτέχνη Ν. Εγγονόπουλου”. Παράλληλα όμως αποτελεί και κάποια εξομολόγηση - αποκάλυψη του ποιητή και μια προβολή του ποιητικού του Εγώ”.

³ Ο Ν. Εγγονόπουλος λέει σχετικά: “Σε μένα, οι αντιδράσεις, μπρος στα φαινόμενα της ζωής, εκδηλώνονται σε χρωματικά σύνολα. Αυτά τα χρωματικά σύνολα προσπαθώ να εκφράσω στα έργα μου, ερμηνεύοντας τις χρωματικές κηλίδες σύμφωνα, γιατί είμαι Έλλην, με τις μορφές τις οικείες που με περιβάλλουν. Η λέξη έχει το χρώμα της κι όταν απουσιάζει το χρώμα δανείζεται τη λέξη”, *Αφιέρωμα Εγγονόπουλου, Εθνική Πινακοθήκη*, σ. 14. Πρόκειται δηλαδή για μια ποίηση που αποτελεί “ζωγραφική ομιλούσα”, Μπαλάσκας Κ., *Λογοτεχνία και Παιδεία*, σ. 34 στο Κέρπης Ι., “Νίκου Εγγονόπουλου, Μπολιβάρ (Απόσπασμα, Γ’ Λυκείου Κ.Ν.Λ.)”, π. *Νέα Παιδεία*, τχ. 42, Αθήνα Άνοιξη 1987, σ. 153.

13. Σύμφωνα με μια βιογραφική πληροφορία, που ο Εγγονόπουλος φαίνεται ότι γνώριζε, “οι φλογεροί λόγοι του Μπολιβάρ υπέρ της ανεξαρτησίας έκαμαν τους φίλους του να ριχτούν άφοβοι στον αγώνα για τη νοτιοαμερικάνικη ελευθερία”⁴. Ποια σημεία του ποιήματος επαληθεύουν αυτήν την πληροφορία; Με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδεται;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. α) Πώς παρουσιάζει τον ήρωά του ο ποιητής;
β) Πώς συμμετέχει σ’ αυτή την παρουσίαση η φύση;
2. Σε ποια σημεία του αποσπάσματος προβάλλεται η αγωνιστικότητα του Μπολιβάρ;
3. Σε ποια σημεία του αποσπάσματος διαπιστώνεται η κοινωνική δράση του Μπολιβάρ; Πώς συμμετέχει η φύση στην παρουσίαση του Μπολιβάρ;
4. “...και παρακολουθώ / Το χέρι μου καθώς γράφει, λαμπρό μέσα στον ήλιο”:
Πώς διαφαίνεται ο ρόλος του ποιητή μέσα απ’ αυτό το στίχο;
5. “Στην κορφή της κεφαλής σου, παλικαρά, τρέχουν / τ’ ανήμερα άτια και τ’ άγρια βόδια”:
α) Να σχολιάσετε την προσφώνηση “παλικαρά”.
β) Σε ποιο χαρακτηριστικό του Μπολιβάρ αναφέρεται ο στίχος;
6. Γιατί ο ποιητής αποκαλεί τον Μπολιβάρ στον τελευταίο στίχο του αποσπάσματος “ωραίο σαν Έλληνα”;

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Γ. Ρίτσος: *Επιτάφιος*⁵

*Μαλλιά σγουρά που πάνω τους τα δάχτυλα περνούσα
τις νύχτες που κοιμόσουνα και πλάϊ σου ξαγρυπνούσα,
Φρύδι μου, γαϊτανόφρυδο και κοντυλογραμμένο,
-καμάρα που το βλέμμα μου κούρνιαζε αναπαμένο,*

⁴ Βιογραφία Μπολιβάρ, *Τα 100 γεγονότα που άλλαξαν τον κόσμο*, τ. Β’, εκδ. Φυτράκη.

⁵ Ρίτσος Γ., *Επιτάφιος*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα¹⁹1975, σ. 9.

*Μάτια γλαρά που μέσα τους αντίφεγγαν τα μάκρη
πρωινού ουρανού, και πάскиζα μην τα θαμπώσει δάκρυ,
Χείλι μου μοσκομύριστο που ως λάλαγες ανθίζαν
λιθάρια και ξερόδεντρα κι αηδόνια φτερουγίζαν,
Στήθεια πλατιά σαν τα στρωτά φτερούγια της τρυγόνας
που πάνωθέ τους κόπαζε κ' η πίκρα μου κι ο αγώνας,
Μπούτια γερά σαν πέρδικες κλειστές στα παντελόνια
που οι κόρες τα καμάρωναν το δειλί απ' τα μπαλκόνια,
Και γω, μη μου βασκάνουνε, λεβέντη μου, τέτοιο άντρα,
σου κρέμαγα το φυλαχτό με τη γαλάζια χάντρα,
Μυριόρριζο, μυριοφύλλο κ' ευωδιαστό μου δάσο,
πώς να πιστέψω η άμοιρη πως μόραε να σε χάσω;*

Να συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο περιγράφεται ο νέος στον Επιτάφιο του Γ. Ρίτσου και ο Μπολιβάρ στο εξεταζόμενο απόσπασμα.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ο Εγγονόπουλος στον *Μπολιβάρ* δεν επιχειρεί να ανατρέψει, αλλά να ανανεώσει την παράδοση. Όπως ειπώθηκε χαρακτηριστικά, “*αποβαίνει ένας επαναστάτης από αγάπη γι' αυτήν*”⁶. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας τα παραδοσιακά και ποια τα ανανεωτικά στοιχεία του ποιήματος;
2. Ο πλήρης τίτλος του ποιήματος είναι: *Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα*⁷. Πώς αντιλαμβάνεστε το νόημά του; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
3. Ποια κοινά σημεία από πλευράς περιεχομένου διακρίνετε ανάμεσα στον *Μπολιβάρ* και στο δημοτικό τραγούδι *Ο θάνατος του Διγενή*⁸;

⁶ Κέρπης Ι., ό.π., σ. 155.

⁷ Εγγονόπουλος Ν., *Μπολιβάρ*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα ⁵1993.

⁸ Κ.Ν.Α. Γ' Γυμνασίου, σ. 16. Κοινά σημεία των δύο έργων θα μπορούσαν να θεωρηθούν η εξύμνηση των κατορθωμάτων και των ηρωισμών Μπολιβάρ και Διγενή, η υπερφυσική λεβεντιά και των δύο ηρώων καθώς και η συμμετοχή της φύσης στην περιγραφή των ίδιων και των κατορθωμάτων τους.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ:.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Νίκος Εγγονόπουλος: Μπολιβάρ

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Πώς συνδυάζεται η πραγματικότητα με τη φαντασία στην περιγραφή του Μπολιβάρ;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Πώς λειτουργεί η τεχνική της αυτόματης γραφής στην περιγραφή του Μπολιβάρ;

.....
.....

Μονάδες 5

3. Η ποίηση του Εγγονόπουλου στο *Μπολιβάρ* θεωρείται ποίηση χωρογραφική, ζωγραφική, βαθύτατα ελληνική. Πώς τεκμηριώνεται αυτή η άποψη μέσα από το απόσπασμα;

.....
.....

Μονάδες 5

4. Τι συμβολίζει, κατά τη γνώμη σας, ο Μπολιβάρ⁹;

.....
.....

Μονάδες 5

⁹ Για την απάντηση βλ. και Κορμικιάρη-Κάρκου Αγ., ό.π., σ. 69.